

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 13. detsember 2021
(OR. en)

14972/21

AGRI 638
PHYTOSAN 38
AGRILEG 269

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	10. detsember 2021
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2021) 786 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE liidu territooriumile importimisega seotud taimetervise meetmete jõustamise ja tulemuslikkuse kohta

---

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2021) 786 final.

Lisatud: COM(2021) 786 final

Brüssel, 10.12.2021
COM(2021) 786 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

**liidu territooriumile importimisega seotud taimetervise meetmete jõustamise ja
tulemuslikkuse kohta**

Sisukord

1	SISSEJUHATUS	3
2	IMPORDIPROTSEDUURID	5
3	FÜTOSANITAARSERTIFIKAADID	6
4	KEELUD	7
5	AMETLIK KONTROLL	9
6	JÄRELDUSED	11

LÜHENDID

EFSA: Euroopa Toiduohutusamet

EL: Euroopa Liit

EUROPHYT: Euroopa Liidu teavitussüsteem, mille kaudu edastatakse teateid taimi või taimseid saadusi sisaldavate saadetiste kinnipidamisest taimekahjustajate ohu esinemise tõttu

TRACES-NT: kaubanduse kontrolli- ja ekspertsüsteem

1 SISSEJUHATUS

Taimetervisega seotud impordimeetmete eesmärk on kaitsta Euroopa Liitu taimekahjustajate sissetoomise eest. Kõnealuseid meetmeid käsitlev ELi õigusraamistik põhines kuni 2019. aastani nõukogu direktiivil 2000/29/EÜ¹. Sellega loodi riskipõhine ning Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) sanitaar- ja fütosanitaarnõuetega kooskõlas olev süsteem, mis üldjuhul oli impordile avatud, kuid seadis sellele ka mõningad piirangud, näiteks fütosanitaarsertifikaadi nõue, impordi eritingimused ja teatavad keelud. Samuti pandi sellega ELi liikmesriikidele kohustus hakata läbi viima ametlikku taimetervise kontrolli ja kavandada selleks vajalik süsteem.

Pärast 2010. aastal taimetervise korra kohta hindamisaruande koostamist leiti, et senised õigusaktid on vaja uutega asendada. 2016. aastal võeti vastu määrus (EL) 2016/2031 (edaspidi „määrus“) ja seda hakati kohaldama alates 14. detsembrist 2019. Selle määruse puhul lähtuti endiselt riskipõhisest lähenemisviisist ning WTO sanitaar- ja fütosanitaarmetmete kokkuleppest, kuid seniseid kogemusi arvesse võttes kehtestati meetmed, mille abil tugevdada liidu territooriumi kaitset ja parandada valmisolekut kriisiohjeks.

Võttes arvesse ELi taimetervisega seotud impordikorras tehtud olulisi muudatusi, sätestasid kaasseadusandjad määruse artiklis 50 komisjoni kohustuse esitada 14. detsembriks 2021 Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruanne, mille eesmärk on hinnata ELi importimisega seotud meetmete jõustamist ja tõhusust, sealhulgas kulude-tulude analüüs, ning vajaduse korral esitada ka seadusandlik ettepanek, et käsitleda mis tahes vajadust muudatuste järele.

See aruanne hõlmab peamisi määrusega tehtud muudatusi, st peamised muudatused impordimeetmetes ja nende meetmete ametliku kontrolli korraldamises.

Aruandes hinnatakse järgmist: i) mõju, mida varem taimse paljundusmaterjali tootmist ja turustamist reguleerivate õigusaktidega² hõlmatud reguleeritud mittekarantiinsete taimekahjustajate määrusesse lisamine on avaldanud impordimeetmetele ja kontrollisüsteemidele; ii) uute kindlakstehtud riskide ennetamiseks võetavate meetmete (alates impordijärgsest karantiinist kuni ajutise keelustamiseni) jõustamine ja tõhusus; iii) taimede ja taimsete saaduste importimisel esitatava fütosanitaarsertifikaadi nõude laiendamine uutele kaupadele (vähemalt 1 % piiril tehtavatest kontrollidest) ja reisijate pagasiga sissetoodud taimedele ning selle kohustuse laiendamise tõhusus; iv) kehtivad menetlused erandite tegemiseks impordikeeldudest ja sättest, millega ajutiselt keelatakse teatavate kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide importimine, mida lubatakse alles pärast seda, kui Euroopa Toiduohutusamet (EFSA) on hinnanud huvitatud päritoluriigi esitatud tehnilise toimiku põhjal kaubariski, ning seejärel võetakse vastu kõnealuse kauba impordi tingimusi sätestav ELi õigusakt; v) muudatused, mis on tehtud ametlikuks testimiseks, teaduseesmärgil kasutamiseks või muuks seesuguseks otstarbeks ettenähtud materjali impordi tingimustes, ning muudatused, mis on tehtud karantiinijaamade ja kinniste üksuste kasutamises; vi) impordikontrolli tegemisele ja tõhususele avaldatav mõju, mis tuleneb määrusega kehtestatud olulistest muudatustest, sealhulgas määrusega samal ajal

---

¹ELT L 169, 10.7.2000, lk 1.

²https://ec.europa.eu/food/plants/plant-reproductive-material/legislation/specific-legislation_en

jõustunud määruse (EL) 2017/625³ ehk ametliku kontrolli määruse kohase taimeterwise kontrolli lisamisest.

Metoodika

Aruande nõuetele vastavuse tagamiseks kehtestas komisjon metoodika, mis hõlmas kogu kättesaadava tõendusmaterjali hindamist. Komisjon konsulteeris sidusrühmadega⁴, kasutades selleks küsimustikke nelja peamise valdkonna kohta, mida määrusega muudeti: i) taimeterwise seotud impordiprotseduurid, ii) fütosanitaarsertifikaadi kasutamine, iii) impordikeelud ja iv) ametliku kontrolli määruse taimeterwisealased sätted. ELi riiklike taimekaitseorganisatsioonide ja asjaomaste ELi tasandi ühendustega konsulteerides koostatud küsimustike eesmärk oli saada tagasisidet nii jõustamise ja rakendamise poliitiliste aspektide kohta kui ka kulude, tulude ja mõju kohta, mille põhjal teha kulude-tulude analüüs. Küsimustikele vastamise kutsed saadeti ELi 27 liikmesriigi riiklikele taimekaitseorganisatsioonidele, pädevatele sertifitseerimisasutustele ja tollile, kahele ELi institutsioonile, 48 asjaomasele ELi tasandi ühingule ning 178 kolmanda riigi riiklikule taimekaitseorganisatsioonile. Liikmesriikide tasandi ühendused, ettevõtjad, laborid, teadusasutused ja üldsus said küsimustikele vastata tervise ja toiduohutuse peadirektoraadi veebisaidi kaudu. Viimati nimetatud juhul aitasid komisjon ja ELi riiklikud taimekaitseorganisatsioonid küsimustikke sotsiaalmeedia ja muude kanalite kaudu reklaamida. Kokku saadi 386 vastust. Osalemise määr eri sidusrühmade kategooriate ja eri küsimustike vahel varieerus, näiteks ametliku kontrolli määruse küsimustikule vastas ELi taimeasutusi kõige vähem (15 riiklikku taimekaitseorganisatsiooni 27st) ning ELi ja liikmesriikide ühendused, kolmandate riikide riiklikud taimekaitseorganisatsioonid, ettevõtjad ja üldsus olid üleüldse vähe esindatud.

Statistilise analüüsi tegemiseks kasutati ka kahest allikast avalikult kättesaadavaid andmeid: i) EUROPHYTist ja TRACES-NTst saadi ELi imporditud või ELis kaubeldavate taimede ja taimsete saaduste kinnipidamise andmeid ajavahemiku 2019–2020 kohta ning ii) analüüsiti kaubandusandmeid ajavahemiku 2013–2020 kohta. Kuna määruses nimetatud kaubad ei vasta individuaalsetele kaubandusnomenklatuuridele, võrreldi kinnipidamise ja kaubanduse dünaamikat nende kaubarühmade puhul, mida õigusakti muudatus mõjutas.

Käesoleva aruande toetamiseks koostas komisjon neli tehnilist aruannet⁵, mis sisaldasid teavet saadud tagasiside kohta ja selle põhjalikku analüüsi.

Ametliku kontrolli määrusega seotud meetmete hindamisel võeti arvesse ka liikmesriikide impordikontrolli esimese viie auditi tulemusi. Kõigi asjakohaste auditite aruanded on avalikult kättesaadavad⁶.

---

³ ELT L 95, 7.4.2017, lk 1.

⁴ Euroopa Liidu (EL) ja kolmandate riikide riiklikud taimekaitseorganisatsioonid, turundusdirektiivide eest vastutavad asutused (pädevad sertifitseerimisasutused), ELi ja liikmesriikide tasandi ühendused (ELi ja liikmesriikide liidud), ettevõtjad ja üldsus

⁵ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126792>

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126791>

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126695>

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126790>

⁶ https://ec.europa.eu/food/audits-analysis/audit_reports/index.cfm

Komisjoni analüüsi raskendasid kolm tegurit: esiteks, teatud juhtudel nii ELi kui ka kolmandate riikide riiklike taimekaitseorganisatsioonide ja ühenduste mitteküllaldane panus, mistõttu vähenes vastuste esinduslikkus, ning üldsuse ja ettevõtjate väga piiratud panus, mistõttu polnud võimalik tulemuste triangulatsioon; teiseks, väga lühike aeg eri sätete kohaldama hakkamise ja tagasiside andmise vahel, mis mõjutas analüüsitava valimi mahtu; ning kolmandaks, COVID-19 pandeemia mõju kaubandusele ja asjaomastele tegevustele, hoolimata sellest, et oli olemas määrus (EL) 2020/466⁷ ajutiste meetmete kohta, mida kasutatakse riskide ohjeldamiseks ajal, kui liikmesriikide kontrollisüsteemides esineb teatavaid tõsiseid koroonaviirushaigusega (COVID-19) seotud häireid.

Eespool loetletud piirangute tõttu ei olnud teatud juhtudel võimalik impordimeetmete jõustamise ja tõhususe kohta järeldusi teha. Kulude ja tulude hindamine viidi läbi sellises ulatuses, nagu oli võimalik, sest küsimustike abil kogutud kvantitatiivsed andmed olid hajusad või saadi neid majandusalasest kirjandusest. Selle asemel tehti põhjalik kvalitatiivne kulude ja tulude analüüs. Nimetatud põhjustel on komisjon piirdunud nende temade käsitlemisega, mis väärivad edasist arutelu.

2 IMPORDIPROTSEDUURID

Pärast reguleeritud mittekarantiinseid taimekahjustajaid käsitlevate eeskirjade lisamist määrusesse vastutavad nende ametliku kontrolli eest pädevate sertifitseerimisasutuste asemel riiklikud taimekaitseorganisatsioonid. Kuigi reguleeritud mittekarantiinseid taimekahjustajaid käsitlevate impordieeskirjade kohaldamist võib pidada tõhusaks reguleeritud mittekarantiinsetele taimekahjustajatele kehtestatud nõuete täitmise tagamisel, andis 25 % riiklikest taimekaitseorganisatsioonidest, 41 % ettevõtjatest ja viis pädevat sertifitseerimisasutust kuuest neile negatiivse hinnangu, kuna taimetervist ja taimset paljundusmaterjali käsitlevad õigusaktid ei olnud ühtsed. Arvamused lahknesid küsimuses, kas reguleeritud mittekarantiinseid taimekahjustajaid puudutavate meetmete järgimine tuleks samuti lisada fütosanitaarsertifikaadi punkti „Lisadeklaratsioon“ alla, seda ei ole määruse artikli 71 lõikes 2 käsitletud.

Määruse selge hüvena märgiti vastustes ära ametlike kontrollide tõhususe suurenemine. Peaaegu kaks kolmandikku riiklikest taimekaitseorganisatsioonidest ja pädevatest sertifitseerimisasutustest hakkasid alles pärast määruse jõustumist läbi viima reguleeritud mittekarantiinsete taimekahjustajate ja karantiinsete taimekahjustajate üheaegset kontrolli, varem tegi seda ainult 30 %. Määruse mõju nende kontrollide tegemiseks vajalikele rahalistele vahenditele näib olevat minimaalne, kuna enamik pädevaid asutusi teatas, et nende kulud ei ole suurenenud. Sama kinnitasid ka eraettevõtjad.

Ebaselge näib olevat see, milliseid meetmeid võtta reguleeritud mittekarantiinsete taimekahjustajatega seotud mittevastavuse korral. Üle poole vastajatest lükkas nõuetele mittevastavad saadetised tagasi ja teavitas sellest asjaomast kolmandat riiki. Väga vähesed märkisid, et arutavad ettevõtjaga erikohtlemise võimalusi. Osa vastanuid soovis asjakohaste suuniste koostamist. Peaaegu 75 % vastanutest pooldas läbipaistvuse suurendamise nimel reguleeritud mittekarantiinsete taimekahjustajatega seotud mittevastavusest TRACES-NT teavitamist. Ent määrus sellist teavitamist ei sätesta.

---

⁷ ELT L 98, 31.3.2020, lk 98.

Ebapiisava tagasiside tõttu ei olnud võimalik hinnata, kas artiklist 49 on olnud kasu uute kindlakstehtud taimekahjustajatega seotud riskide maandamiseks meetmete võtmisel.

3 FÜTOSANITAARSERTIFIKAADID

Määruse artiklis 73 sätestatud fütosanitaarsertifikaadi nõude laiendamist (edaspidi „fütosanitaarsertifikaadi nõude laiendamine“) määruse (EL) 2019/2072 XI lisa B osas nimetatud kaupadele (edaspidi „uued kaubad“) võib pidada kasulikuks ELi kaitsmisel taimekahjustajate eest. Täheldatud on selgeid hüvesid: parem jälgitavus, suurem kaitse taimekahjustajate eest ja kolmandate riikide riiklike taimekaitseorganisatsioonide laiem aruandekohustus. Ühtlasi teatas umbes 33 % kolmandate riikide riiklikest taimekaitseorganisatsioonidest, et nende suutlikkus tuvastada taimekahjustajaid ekspordieelsete kontrollide käigus on paranenud.

Lisaks tõid ettevõtjad enamasti esile, et fütosanitaarsertifikaadi nõude laiendamine ei ole kahjustanud võrdseid võimalusi või et teadlikkuse paranemise, võrdsete nõuete kehtestamise ja kontrollide arvu suurendamise tõttu on toimunud positiivseid muutusi.

Uuringu põhjal leidis 22 % vastanutest, et fütosanitaarsertifikaadi süsteemi üldine olukord on paranenud, ning 35 % arvas, et olukord on jäänud samaks, ent 15 % (peamiselt ettevõtjad) teatas, et olukord on halvenenud, kuna uus kohustus ja sellega maandatavad riskid ei ole proportsionaalsed. Ei olnud võimalik hinnata, kas uuele nõudele üleminek oli sujuv või mitte: 42 % vastanutest pidas seda sujuvaks, aga 38 % problemaatiliseks (erisugused nõuded XI lisa A ja B osas loetletud kaupadele, mida on ettevõtjatele keeruline selgitada, nt piiripunktis tuleb ette teatada ainult A osas nimetatud kaupadest; A ja B osa eristamine; kaugmüügi teel müüdavate seemnete kindlakstegemine). Kolmandate riikide riiklikud taimekaitseorganisatsioonid olid seisukohal, et nüüd on uusi kaupu keerulisem kindlaks teha, eelkõige nende kavandatavat kasutusala, millest oleneb fütosanitaarsertifikaadi vajadus. Kriteeriumid, mille alusel neid kaupu varem eristati, kui nende puhul ei nõutud veel fütosanitaarsertifikaati, on jäänud samaks.

Fütosanitaarsertifikaadi nõude laiendamine võib kasulik olla ka kaubandusele üldiselt. Erasektori sidusrühmad täheldasid pettuste vähenemist, tarneahelas tegutsejate vahelise usalduse suurenemist, lepingute üle järelevalve tegemise paranemist ja riski üldist vähenemist.

Lisaks näib fütosanitaarsertifikaadi nõude laiendamine olevat suurendanud ettevõtjate, kodanike ja pädevate asutuste teadlikkust taimetervise probleemidest.

Negatiivse poole pealt näib fütosanitaarsertifikaadi nõude laiendamine olevat suurendanud halduskoormust ja sellega seotud kulusid. ELi ühendused tõid samavõrra olulisena esile töökoormuse kasvu. Kolm liikmesriiki kohandasid oma IT-süsteeme, kasutades selleks piiratud vahendeid, ja üks liikmesriik täiustas oma rajatise kontrollide läbiviimiseks. Neli liikmesriiki tõstsid proovide võtmise ja analüüside tegemise taset, et teha kindlaks uusi võimalikke taimekahjustajatega seotud riske, kuid see jäi alla 5 %.

Füto-sanitaarsertifikaadi nõude laiendamine tekitas mõningaid lisakulusid ka kolmandate riikide riiklikele taimekaitseorganisatsioonidele, peamiselt seetõttu, et nad suurendasid oma töötajate arvu ning ajakohastasid rajatise ja laboreid.

Kuigi on näha, et ELi piiriületuskohtades senisest rohkemate kaupade kontrollimine on suurendanud ajalist ja muud kulu (nii teatas valdav osa erasektorist – 44 %), ei ole pikaajaliste investeeringute ega strateegiliste otsuste tegemise võimekus selle tagajärjel eriti kannatada saanud (kahjustavat mõju täheldas üksnes 17 % vastanutest).

Uute kaupade puhul teatati väga vähestest füto-sanitaarsertifikaadi puudumise või selle puudulikkuse tõttu saadetise tagasilükkamise juhtudest (peamiselt oli tegemist seemnete, viljade ja lõikelilledega). Kõik ELi sidusrühmad, kellega konsulteeriti, teatasid, et nad ei ole täheldanud mingeid suuri muutusi ELi suunatud impordi mahus, ELi tootmises ega uute kaupade hindades. Kolmandate riikide riiklike taimekaitseorganisatsioonide vastused, kuigi neid oli vähe, kinnitasid, et ELi suunatud ekspordi maht pole muutunud ja eksportijate kulud pole suurenenud. Sidusrühmade antud vastused on kooskõlas Soto *et al.* (2021) esitatud järeldusega, mille kohaselt õigusaktides tehtavad muudatused avaldavad taimedega kauplemisele üldiselt tühist mõju. Paljude vastanute jaoks ei olnud kohustus kontrollida 1 % imporditud uutest kaupadest keeruline, ent peaaegu sama palju vastanuid märkis, et „uute“ reguleeritud kaupade eristamisel „vanadest“ reguleeritud kaupadest esines neil probleeme, ning tõi esile asjaolu, et liikmesriikides puudub ühtne menetlus.

Määruse artikli 71 lõiget 2, mille kohaselt tuleb füto-sanitaarsertifikaadis esitada täielikult sõnastatuna konkreetne nõue, mis on täidetud, kui asjakohases rakendusaktis on lubatud mitu võimalust, pidas üle poole vastajatest üsna selgeks, et 32 % leidis selle olevat üsna ebaselge. Nii ELi kui ka kolmandate riikide riiklikud taimekaitseorganisatsioonid peavad seda nõuet selgeks, kuid erasektori sidusrühmad on vastupidisel arvamusel. Kuigi kõik 27 liikmesriiki andsid komisjoni selgitustele heakskiidu, märkisid ettevõtjad ja nende esindajad oma vastustes, et seda nõuet ei rakendatud kõikjal ELis ühetaoliselt ning erisuguseid lähenemisviise oli keeruline järgida. Samas oli see nii ainult kõnealuse nõude rakendamise alguses.

Füto-sanitaarsertifikaadi nõude laiendamist reisijate sissetoodud taimedele peetakse samuti otstarbekaks: üle 80 % sidusrühmade arvates on see suurendanud ELi kaitstust taimekahjustajate eest. Üldsuselt saadud vastuseid (17) oli hinnangu andmiseks liiga vähe.

4 KEELUD

Teatavate kaupade sissetoomine liidu territooriumile on määruse artikli 40 sätete kohaselt keelatud. Praegune impordikeeldudest erandite tegemise menetlus, s.o keelatud kaupade impordi lubamine huvitatud riikide esitatud teabe põhjal, on toimunud suhteliselt hästi. Küll aga võiks kaaluda selle menetluse standardimist. Praegust impordikeeldudest erandite tegemise menetlust pidas rahuldavaks 47 % vastanutest ja mitterahuldavaks 30 %. ELi ja liikmesriikide tasandi ühendustes põhjustavad rahulolematust menetluse pikkus, vähene läbipaistvus, teadusliku aluse piiratus ning halduskoormuse ja rahalise kulu kasv.

Määruse artiklit 42, mis käsitleb kõrge riskiga taimi, taimseid saadusi ja muid objekte, võib pidada tõhusaks sätteks, mille alusel suurendada ELi kaitstust taimekahjustajate eest, nagu

kinnitasid 61 % vastanutest, kes ühtlasi leidsid, et määruse (EL) 2018/2019⁸ lisas esitatud kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide loetelu ning määruses (EL) 2018/2018⁹ esitatud protseduurid on selged. Seda kinnitab ka hinnang kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide loetelu mõju kohta taudipuhangute tõenäosusele: ainult üks ühendus leidis, et see tõenäosus on suurenenud. Üldiselt nõustusid vastajad ka sellega, et keelu rangus on piisav. Vastupidisel seisukohal olid seitse ühendust ja neli riiklikku taimekaitseorganisatsiooni. Esile tõusis ka soov muuta kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide nimekirja koostamise menetlus läbipaistvamaks.

Lisaks ELi suuremale kaitstusele taimekahjustajate eest ja paremale valmisolekule tulla toime võimalike uute kindlakstehtud taimekahjustajatega seotud riskidega (seda märkis enamik vastajaid, 69 %; viimati nimetatu põhjusena nähti kaubariski hindamise tegemist) toodi hüvena esile ka teadlikkuse suurenemine vajadusest kaitsta ELi taimekahjustajate eest, seda nimetas üle 50 % vastajatest.

Enim mainitud negatiivne mõju oli halduskoormuse suurenemine. Õigupoolest olid 77 sidusrühmast 29 seisukohal, et halduskoormus on kasvanud piirikontrollide, vaatluste ja järelevalvemeetmete keerukuse tõttu. Samas on tänu eraldatud lisavahenditele paranenud suutlikkus jälgida kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide loetellu kantud kaupu ja teha kindlaks loetelust välja jäetud kaupu.

Lisaks sihtotstarbelisele taimetervisealasele koolitusele, mille komisjon korraldas programmi „Parem koolitus ohutuma toidu nimel“ raames, korraldasid teised sidusrühmad, peamiselt riiklikud taimekaitseorganisatsioonid, lisakoolitusi, et edendada kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide impordile seatud keelu rakendamist. Tervise ja toiduohutuse peadirektoraat, EFSA ja 13 ELi riiklikku taimekaitseorganisatsiooni 21st märkisid, et on teadmiste levitamisega seotud tegevust märkimisväärselt laiendanud. Erasektori sidusrühmad andsid teadmiste levitamise alal tehtud jõupingutustele, eelkõige EFSA ja riiklike taimekaitseorganisatsioonide tegevusele, üldjoontes positiivse hinnangu.

Kõrge riskiga taimedele, taimsetele saadustele ja muudele objektidele kehtestatud impordikeeld ei avaldanud siseturul olulist mõju omamaisele toodangule, hindadele ja müügile, ettevõtjate suutlikkusele eksportida kõrge riskiga taimi, taimseid saadusi ja muid objekte või teha pikaajalisi investeeringuid ega sektoris tegutsevate ettevõtjate tegelikule arvule. Küll aga leidsid ettevõtjad ning liikmesriikide ja ELi tasandi ühendused, et kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide kaubandus on keerukam ja seda peamiselt seetõttu, et vaja on uute taimede tarnijaid. Ent sellest hoolimata on neil õnnestunud keelatud kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektid hulka kuuluvad liigid muudega asendada. Soto *et al.* (2021) esitatud kaubandusanalüüsi tulemused kinnitavad sidusrühmadelt saadud tagasisidet.

Neli kolmandate riikide riiklikku taimekaitseorganisatsiooni, kes teatasid, et nad on esitanud toimiku tühistada nende riigist kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide importimisele seatud keeld, pidasid menetlust keeruliseks, kuna nõutakse liiga spetsiifilist teavet ja puuduvad üksikasjalikud suunised. Nad leiavad ka, et kontrollid ja loetelust välja

---

⁸ ELT L 323, 19.12.2018, lk 10–15.

⁹ ELT L 323, 19.12.2018, lk 7–9.

jäetud kõrge riskiga taimede, taimsete saaduste ja muude objektide sertifitseerimine oli keerukas, kuid rohkemate koolituste korraldamine aitas sellega toime tulla. Kulude kvantifitseerimise andmeid oli hinnangu andmiseks liiga vähe.

Näib, et määruse artiklite 8 ja 48 sätteid, mis käsitlevad ametlikuks testimiseks, teadusemärgil kasutamiseks või muuks seesuguseks otstarbeks ettenähtud materjali, on varasemaga võrreldes lihtsustatud, nagu kinnitas enamik vastajaid, kuid 31 vastanust 11, sh kolm laborit neljast, kes on kõnealusel juhul põhikasutajad, olid vastupidisel seisukohal. Suurem osa vastajaid (32 %) hindas volikirjaga seotud kogemust ebarahuldavaks. Rahulolematust põhjustasid probleemid, mis tekkisid kirja kinnitamisel kolmandate riikide riiklike taimekaitseorganisatsioonide poolt, halduskoormuse suurenemine, sätte ebaselgus, liikmesriikidevahelise kooskõlastatuse puudulikkus ning asjaolu, et ühe ja sama kaubasaatja puhul tuli volikirja taotleda mitu korda.

Määruse artiklite 60–64 sätteid karantiinjaamade ja kinniste üksuste kasutamise kohta võib pidada rahuldavaks, nagu kinnitas enamik vastanuid. Materjalide karantiiningimustest vabastamise menetlus näis olevat kõigi vastanute jaoks selge ja tõhus.

5 AMETLIK KONTROLL

Taimetervise sektor on lisatud ametliku kontrolli määruse kohaldamisalasse ning impordikontrollle tehakse nüüd samade menetluste kohaselt nagu muude toidutarneahela sektorite puhul, välja arvatud mõningad erandid.

Seoses sissejuhatuses kirjeldatud piirangutega tuleb märkida, et ametliku kontrolli määruse kohta koostatud küsimustiku puhul oli osalusmäär väiksem.

Järeldusi impordikontrolli tõhususe ja ühtlustatuse taseme kohta ei olnud võimalik teha: 35 sidusrühma 65st leidsid, et uue impordikontrolli korra rakendamine on tõhus ja ühtlustatud, seevastu komisjoni poolt ametliku kontrolli määruse rakendamise kohta tehtud 15–20 auditist esimese viie puhul saadud tagasiside tõi esile puudused, mis seisnesid selles, et liikmesriigid ei taganud piiripunktide ja kontrollipunktide kohta kehtestatud miinimumnõuete täitmist. Füüsiliste kontrollide järjepidevuse tagamiseks vajalikud auditi- ja kontrollimenetlused, dokumenteeritud toimingud, järelevalve teostamine ja proovivõtukavad on kõik eri arenguetappides. TRACES-NT toimib, kuid liikmesriikides esineb siiski puudusi isiklike saadetiste ja puidust pakkematerjali suhtes kehtivate nõuete kohaldamisel.

TRACES-NT kasutamist võib pidada ametliku kontrolli määrusest tulenevaks oluliseks edusammuks. Nimelt leidis 80 % vastanutest, et importimisel rakendatav nõuetele mittevastavusest teatamise funktsioon toimib tõhusalt. Riiklikud taimekaitseorganisatsioonid hindasid positiivselt ka selle ühendatust teiste süsteemidega, kasutajasõbralikkust ja teabe head kättesaadavust.

Ametliku kontrolli määrusega kehtestati uued nõuded transiitkaupade kontrollipunktides tehtava kontrolli ja riskipõhise kontrolli kohta. Kuigi neid kontrole on tehtud alles lühikese aega, võib neid pidada tõhusaks: Kontrollipunktides tehtava kontrolli puhul arvas nii 47 vastanut 52st ja riskipõhise kontrolli puhul 31 vastanut 36st.

Ühtlustatud eeskirjade kehtestamine vaatluse teel tehtavate füüsiliste kontrollide käigus proovi võtmise kohta (määruse (EL) 2019/2130 III lisa¹⁰) on märkimisväärselt parandanud ametliku kontrolli süsteemi. Varasemate auditite käigus oli tuvastatud füüsiliste kontrollide käigus proovide võtmise puhul olulist varieeruvust ning komisjon ja liikmesriigid pidasid seda puuduseks. Vastuste põhjal võib öelda, et tänu selgematele nõuetele määratakse nüüd proovide valimimaht ühtlasemalt. Ent mõni sidusrühm märkis siiski, et eri kaupade väikestest partiidest koosnevate saadetiste korral on õigusaktidega kehtestatud minimaalse aktsepteeritava usaldatavustaseme saavutamiseks vajalik valimimaht ebaproportsionaalselt suur, ning 33 % sidusrühmadest pidas vajalikuks senisest veelgi enam ühtlustada miinimumkoguseid, mille korral kaup vabastatakse kontrollist. Määrusega (EL) 2019/2130 kehtestati uued sätted ka varjatud nakkuste tuvastamiseks vajalike proovide võtmise ja uuringute tegemise kohta. Vastanutelt saadud tagasiside põhjal ei mõjutanud need uued sätted kulusid, küll aga võimaldasid uuringuid rutiinselt läbi viia.

Enamik riiklike taimekaitseorganisatsioone ei suurendanud ametliku kontrolli määrusest tulenevate muudatuste tõttu oma töötajaskonda ega töökoormust. Komisjoni programm „Parem koolitus ohutuma toidu nimel“ hõlmas taimetervise inspektoritele mõeldud osa, milles käsitleti uut ametliku kontrolli määrust. Lisaks läbisid peaaegu pooled vastanutest mõne ametliku kontrolli määruse alase koolituse ja osalesid teadlikkust suurendavates ettevõtmistes.

Piiri- ja kontrollipunktide arvu mõjutasid õigusaktides tehtud muudatused väga vähe. Neli riiklikku taimekaitseorganisatsiooni sulges piiriületuspunktid ja kolm sulges heakskiidetud sihtkohad, seda tehti eelkõige väiksema impordimahu, kulutasuvuse ja finantsiliste ümberkorralduste tõttu.

Ettevõtjate ja nende ühenduste esitatud vastustest 25 % kohaselt on ametliku kontrolli määrusega kaasnenud muudatustest saadava kasu hind olnud kõrge, sest taimede ja taimsete saaduste impordimaht on vähenenud. Impordimahu vähenemine tuleneb eelkõige sellest, et praegu toimub kaupade piiriületus fütosanitaarsertifikaadi alusel, kuid varem põhines see veodokumendil, mis hõlmas erisuguseid fütosanitaarsertifikaate. Lisaks teatas erasektori peaaegu iga kolmas vastanu, et kontrollikulud on suurenenud, aga see kasv jääb alla 10 %. Sama suur hulk vastanuid teatas, et nende kulud jäid samaks.

Üle poole riiklikest taimekaitseorganisatsioonidest nõustus, et kontrollitavate kaupade maksumus ei muutunud. Samas märkis 67 % riiklikest taimekaitseorganisatsioonidest, et kontrollimiseks kuluv aeg varasemaga võrreldes ei muutunud või suurenes vähem kui 10 %. Riiklikud taimekaitseorganisatsioonid ei toonud esile ühtki lisakulu ning sama võib öelda ettevõtjate ja ühenduste kohta – nemadki ei täheldanud piirikontrolli kulude ega kogukulude kasvu.

Kaks riiklikku taimekaitseorganisatsiooni märkis ära, et puidust pakkematerjali seirekava koostamise ja kontrolliprotokollide ajakohastamise kulu suurenes, kuid lisandunud kulu oli väiksem kui 10 %.

---

¹⁰ ELT L 321, 12.12.2019, lk 128–138.

Selleks, et rakendada ametliku kontrolli määruses reisijate pagasi kontrollimise kohta kehtestatud nõudeid, jätkas enamik riiklikke taimekaitseorganisatsioone sellesama riskipõhise lähenemisviisi kasutamist, mida nad olid kasutanud enne ametliku kontrolli määruse jõustumist. Enamik riiklikke taimekaitseorganisatsioone delegeris fütosanitaarsertifikaatide kontrollimise siiski tollile ning mõni pidi kontrolli tegemiseks oma rajatise uuendama.

Impordijärgse kontrolli nõue istutamiseks ettenähtud taimede puhul, mis tuuakse ELi territooriumile soikeseisundis, oli enne küsimustiku avaldamist saanud jõus olla veidi üle poole aasta. See võib selgitada asjaolu, miks 61,1 %-l vastanutest arvamust puudus. Ent 22,3 % vastanutest pidas seda meedet tõhusaks. Vastanud riiklikest taimekaitseorganisatsioonidest pooled rõhutasid, et teiste liikmesriikide kaudu toimuva kaupade impordi jälgimine on keeruline. Impordijärgse kontrolli korraldamise menetlust pidas enamik riiklikke taimekaitseorganisatsioone lihtsaks, kuid üsna suur osa oli ka seisukohal, et see pole sugugi lihtne. Soikeseisundis imporditud ja istutamiseks ettenähtud taimede impordijärgsete kontrollide arvu ja kulude kohta laekus järelduste tegemiseks liiga vähe andmeid.

E-kaubanduses müüdavate kaupade kontrolli puhul nõustus enamik vastanuid, et kaugmüügi kontrolle tuleks rakendada samamoodi nagu tavapärase tarneahela kontrolle, tagamaks võrdsed tingimused taimetervise ohtude suhtes vajaliku kaitsetaseme hoidmisel.

6 JÄRELDUSED

Analüüsitud andmete põhjal võib väita, et määruse rakendamine ja taimetervise kontrollide kaasamine ametliku kontrolli määruse kohaldamisalasse on riskipõhiste ja läbipaistvate lähenemisviiside kaudu ning kooskõlas rahvusvahelise taimekaitsekonventsiooniga aidanud tõhustada ELi taimetervisealast kaitset ja laiendada taimekahjustajate vastu suunatud ennetusmeetmeid. Riiklikud taimekaitseorganisatsioonid suhtusid positiivselt sätetesse, mis suurendasid taimetervise kontrollide läbiviimise selgust ning tõhustasid ELi kaitstust taimekahjustajate eest. ELi ja liikmesriikide ühendused suhtusid negatiivselt sätetesse, mille kohaldamine mõneti raskendas juba väljakujunenud kaubanduse toimimist.

Lisaks näitab sidusrühmadelt saadud tagasiside fütosanitaarsertifikaadi nõuete muutmise, ametliku kontrolli määrusest tulenevate muudatuste ja kõrge riskiga taimedele, taimsetele saadustele ja muudele objektidele ajutise impordikeelu kehtestamise kohta ning kättesaadavate kaubandusandmete analüüs (Soto *et al.* 2021) seda, et kasu kaalub üles kahju. Olulist rolli sellise positiivse hinnangu kujunemisel võivad olla täitnud koolitused ja teadmiste levitamine. Impordimenetluse ja eelkõige reguleeritavate mittekarantiinsete taimekahjustajatega seotud muudatuste puhul on olukord vähem selgepiiriline. ELi ja kolmandate riikide ametiasutused rõhutavad õigusaktide muutmisest saadavat kasu rohkem kui eraettevõtjad. Ettevõtjad kalduvad märkama rohkem väikesi puudusi, mis õigusaktide muutmisega kaasnevad, ning juhivad tähelepanu valdkondadele, mida on vaja peenhäälestada.

Määruse ja ametliku kontrolli määruse normide tõhususe suurendamiseks ja praktikas rakendamise parandamiseks ning suurema kasu saamiseks tuleks mõnda valdkonda edaspidi lähemalt uurida. See kehtib järgmise kohta: 1) reguleeritavate mittekarantiinsete taimekahjustajate ja nende kontrolle käsitlevate sätete sidususe parandamine, 2) määruse

artiklis 40 sätestatud impordikeeldudest erandite tegemise kord, 3) artikli 42 kohaselt kõrge riskiga taimedega seotud menetluse läbipaistvuse suurendamine ning 4) kaugmüügi teel imporditud taimede ja taimsete saaduste ametliku kontrolli tegemine. Mis tahes võimalik muudatus peaks aga olema piiratud ulatusega, kuna selle puhul on eelkõige tegemist juba toimiva süsteemi kohandamisega.